קכג: יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

היתה מוחכרת או מושכרת ביד אחרים בכור נוטל פי שנים. לקמן מוקי לה כרבי דלרבנן אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שנכנסו נכסים לאחר מיתת אביהן אע"ג דבכור ופשוט שהנים לן אביהן עבד לו בהמה טמאה עובד לזה יום אחד ולזה שני ימים ה"נ לי אמר הבכור לו מחלקו לו לטול פי שנים בשבח הרשות בידו והא דלא נקט מכרוה ושכרוה היתומין משום דהשתא אשמעינן חידוש טפי דאע"ג שהיתה מכורה ושכורה בחיי האב לא תשכיח להפרה לאו ויטול פי שנים: **הכא** במכירי כהונה (ולויה) עסקינן. בכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק כפרק כל הגט (גיטין דף ל.) המלוה מעות את הכהן והלוי והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפי' בדברי בעלמא ואע"פ שאם לא יכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק ודוקא דאשתמיט בחיי אבוהון הא לאו הכי לא כיון דמת מי יחזיק: **וקסבר** מתנות שלא הורמו במי שהורמו דמו. תימה דבמקום מוקי לה כרבי ובסוף פ"ב דקידושין (דף נח.) אית ליה [a] דלאו כמי שהורמו דמי וי"ל דמנא דהכא לא סבר ליה כרבי אלא הא דבכור שקיל פי שנים בשבח אי נמי מוקי לרבי דלאו כמי שהורמו דמי אכל מתנות דהכא דזרוע ולחיים שהן ניכרות אית ליה כמי שהורמו דמיין: אף

[1] ואת בנימין אחיו בן אמו [b] אמר מרגלית טובה היתה בידי ואתה מבקש לאבדה ממני הכי [2] אמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר [3] אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים ואין הורתה במצרים בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני כתיב [4] ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו' מאי שנא כי אתיליד יוסף אמר ליה ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר [5] והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו' איתיביה [6] ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם אמר ליה דאקריך נביאי לא אקריך כתובי דכתיב [7] בלכתו אל צקלג נפלו עליו ממנשה עדנה ויזבד וידיעאל ומיכאל ויזבד ואליהוא וצלתי ראשי האלפים אשר למנשה מתיב רב יוסף [8] ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועזיאל בני ישעי בראשם ויכו את שארית הפלטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה אמר רבה בר שילא ישעי מבני מנשה אתי דכתיב [9] ובני מנשה חפר וישעי תנו רבנן [10] א הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה ובמוקדשין ובשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן כיצד [2] הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל פי שנים אבל בנו בתים ונטעו כרמים אין בכור נוטל פי שנים האי הזרוע והלחיים והקיבה היכי דמי אי דאתי לידי אבוהון פשיטא ואי דלא אתי לידי אבוהון ראוי הוא [11] ואין הבכור נוטל בראוי בבמוחזק [12] הכא במכירי כהונה עסקינן ודאשתחיט בחיי דאבוהון וקסבר [13] מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו מוקדשין לאו דידיה נינהו בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא [14] דתניא [15] ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממון בעלים דברי רבי יוסי הגלילי הניח להן אביהן פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים או שהיתה רועה באפר וילדה בכור נוטל בה פי שנים השתא מוחכרת ומושכרת דלאו ברשותא דמרה דידהו קיימא אמרת שקיל רועה באפר מיבעיא הא קא משמע לן דמוחכרת ומושכרת דומיא דרועה באפר מה רועה באפר שבחא דממילא קא אתי ולא קא חסרי בה מזונא אף

הורמו כמי שהורמו דמיין כדנפקא לן התם מוזה יהיה משפט הבכורים (דברים יח) מלמד שהמתנות דינן להוליאן בדיינין לי אתו לידיה בטבלייהו כדמפרש התם וה"ג כיון דאשתמיט בחיי אבוהון והן מכירין של כהן זה ומרעיו ואוהביו אע"פ שעדיין לא הופרשו הרי הם כמלוה כאו לידו שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה ודמי כמי שהוחזק בהן בחיי דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ויטול כהן בכור פי שנים והשתא ליכא למיפרך פשיטא דהשתא אשמעינן טובא דאע"פ שלא הורמו כמי שהורמו דמיין: **מוקדשין לאו דידיה נינהו.** כגון חטאות ואשמות המיתים קדשי ה' ניעבו ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו אבל עצמים אין בהן מעילה כדדרשינן [מע"ב ויקרא פרק כ] קדשי ה' [ויקרא ה] קדשים המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאין מיוחדים לשם ומיהו אינם ממונו דמיקדש מיהא קדשי ולא קריינא בהו בכל אשר יטמא לו [דברים כא] ואפילו אם נשחטו שיכול לאכלן אינם שלו כדתנן בפ"ב דקדושין [דף נב:] המקדש בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה מקודשת דמשלחן גבוה קא זכו. ומשני בקדשים קלים ומתיים דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי ומיהו לאמר שחיטה לא כדאמרינן בפרק ראשון דבב"ק [דף יב:] כי אמר ר' יוסי הגלילי מתיים אבל לאחר שחיטה כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו לא אמר: **דאמר ממון בעלים הם.** לכל דבר אף לקדש את האשה: **ומעלה מעל בה'.** וכתב בעמיתו בפקדון וגו' וכתב בה ונשבע על שקר וחזר והודה והביא את אשמו: **לרבות קדשים קלים.** להתחייב עליהם אשם גזילות אם כפר בהן ונשבע והודה כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן שהבשר והעור שלו ואין לגבוה בהן אלא לשון שיעור וכן הוא אומר [דה"ב כו] וימעל בה' אלהיו וכן בסוטה הוא אומר [במדבר ה] אם איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל בתורת כהנים [ויקרא פרשה יא] דהא מעילה ממש ליכא בשלמים כדפרישית דממעיט להו בתורת כהנים מדכתיב קדשי ה' בנהנה מן ההקדש גבי מעילה: **דלאו כרשויה.** דלא קיימא: **רועה באפר.** דהוי מוחזק מינעיא: **מה רועה באפר שבחא דממילא.** מעשב הסדה: אף

באפר. וברשותו קיימא מיבעי': הא קמ"ל. דלא משום האי טעם שקיל דברשותי' קיימא דמוחכרת ומושכרת לא קיימא ברשותי' אלא אמרינן מוחכרת ומושכרת לא חסרי בה יתמי מזוני דחוכר ושוכר יהבי להם מזוני משום הכי בכור נוטל בהן פי שנים:

ומה. ריבוי הוא: **מרגליות עוכה.** טעם יקר בעיני כמרגלית שלא היתה רולה לגלות. ומעיקרא לחדודי הוא דבעי: **לאבדה ממני.** כלומר לגנותה לאחרים. ולתכב הטעם היה אומר כן: **זו יוכבד.** ולכך לא פרט כה שהרי עדיין לא יצאה לאויר העולם אלא עובר במעי אמה היתה בכיסא למצרים: **מאי שנא.** דלא הלה לשוב לבית אביו עד שנולד יוסף: **ויכם דוד.** בעמלק כשפשטו על צקלג ונהגו נשי דוד מיירי בספר שמואל. והלא דוד מיהודה הוה ולא מיוסף ונפל זרעו של עשו בידו דעמלק היה בן אליפז בן עשו ואתה אומרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף ונלא גם ביד שאר שבטים נמסר ואמאי קאמר קרא ובית יוסף להבה טפי משבט יהודה: **דכתיב.** בדברי הימים בלבתו אל צקלג להלחם בעמלק: **נפלו עליו כו' ראשי האלפים אשר למנשה.** לפי שנשתתפו עמו ממנשה דהיינו משבט יוסף לכך נפלו בידו: **מבני שמעון וגו' ויכו את שארית הפלטה לעמלק.** אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו ואתה אומרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף: **בכור.** בן כהן: **נוטל** [b] **כזרוע פי שנים כו'.** לקמן מפרש לה: **ובמוקדשים.** לקמן מפרש לה: **שבחו.** מעצמן כילד הנים כו': **מוחכרת.** למתנית שכר: **מושכרת.** בדבר קצוב עד זמן פלוני: **באפר.** אמו דלא תסרי מזוני כדלקמן: **וילדה בכור נוטל פי שנים.** בהאי ולד הואיל ונשבח דממילא הוא ודמי כאילו הוחזק בו אביהן: **אבל בנו בתים.** דהאי שבחא על ידי היתומים עצמן הוא ולאו ממילא לא קא שקיל פי שנים: **לאו הוא.** דלא דמי לשבחא דהשתיתו הנכסים לכיון דהוי אבוהון מוחזק בנכסים והן עצמן הושבחו כמי שהוחזקו בשבח דמי אבל הני מתנות לא זכה [c] אביהן כלום מחיים וכולן הוו שבח: ה"ג **במכירי כהונה עסקינן.** שאנשי העיר קרובין ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זיכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מן הבהמה: **ודאשתחיט בחיי אבוהון.** ודמי כמאן דאתו לידיה בטבלייהו דאמרי' בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קל:) דקני להו כהן לי אתו לידיה בטבלייהו דמתנות שלא

[a] (נ"ל אמר ליהן), [b] לעיל קב. סוטה יב. [c] לא מצאתי רק בהה"מ ה' יום ראלה ראשי בית אבותם ועפר וישעי ועין רש"מ בה"מ, ד) [תוספ' דבכורות פ"ו ע"ב], [e] (לעיל נח. קיט. לקמן קכה: קמה: יבמות כד: בכורות נח:), [f] (קדושין נד: נח: נדרים סה: חולין קל: בכורות יח. מכות כ.), [g] קדושין נב: בכורות נג: ומיש קד. תמורה ח. כ"ק יב.), [h] (מקדושין נח: נרמה להדיא דסל"ל לרבי דלמי שהורמו דמי ע"פ וע' קוניא דנדרים פה. ובפי' רש"י ותר"ן והרא"ש דתמיה).

הגהות הב"ח

(א) תשב"ם ד"ה טולל פי שנים מרוש כי: (ב) ד"ה ולאו יכי לא זכה בהן לאיכון:

רבינו גרשום

ראת בנימין אחי יוסף. א"כ היו לוה טפי מן שבעים: אמר ליה מרגליות היתה בידי. כלומר טעם יפה שבידי: ואתה רוצה לאבדה ממני. מידי כלומר אתה רוצה שאומר לך וידעודו הכל: איתיביה ויכם דוד. לאדומים מהנשף ועד הערב אלמא דביד יהודה נפי נפלו. נפלו עליו. ונתתברו לדוד ממנשה דהוו ליה מיוסף ומשום הכי נצחום: אשר לעמלק. ועמלק מעשו היה דכתיב והלך לאליפז את עמלק; בכור כהן שהניח להן אביהן מתנות הללו בכור נוטל פי שנים משום דכל אשר ימצא לו בשעת מיתתו אמרינן דיטול וכשהשביחו נכסי לאחר מיתת אביהן שהיא התחיל להשבית כגון הניח להן אביהן פרה מוחכרת ששכרה אביהן לאחר לשנה בדמים קצובין. או מושכרת ששכרה לאחד שיתן לו מחצית השכר למחצה או לשליש או לרביע או שהניח להן אביהן באפר לרעות וילדה נוטל בכור באותו שבח פי שנים דדמי כמו שהשביחה ברשות אביהם אבל השביחום היתומים לאחר מיתת אביהן כגון שבנו בתים או נטעו כרמים אין נוטל פי שנים בהם; במכירי כהונה ולויה עסקי שהיה לאבי' אוהבים מכירים שיהו שולחין לו מתנותיהם. ולא לאחרים והכי נמי מתנות לויה כגון מעשרו' ללוי מוכרן: ודאשתחיט בהמה בחיי אבוהון ולא הספיק ליטול עד שמת. כמי שהורמו דמי. כבאר ליד אביו דמי דמכירין הן ומוחזק הוא ולא ראוי. ובמוקדשין אמאי נוטל פי שנים הא לאו דידיה דבר הקדש הוא: הכא בקדשים קלים עסקינן ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הן. במס' קדושין לקדש בהן אשה דתניא ומעלה מעל בה' וכתיב בעמיתו שאם נגב מאחד מעשר או בכור אם נהנה מהם חייב קרבן מעילה לגבוה דכתיב ומעלה מעל בה' ואם כפר לו והודה ונשבע מביא אשם גזילות דכתיב וכתיב בעמיתו ממון בעלים הוא ומשום הכי הבכור נוטל פי שנים: רועה

מסורת הש"ס

[a] מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סימן רפא פסיף ה:
[b] מיי' שם הלכה ב ופי' בהגמות ומ"מ טוש"ע שם פסיף ד:
[c] מיי' שם הל' ג טוש"ע שם פסיף ה:
[d] מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה ו:

תורה אור השלם

1 וְאֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן אִמּוֹ רָאִיתִי הַזֶּה אֲדֹנִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְחָנֶּךָּ בְּנִי:
בראשית מג כט
וְאת בִּנְיָמִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן יִקְרָאנּוּ אָסוֹן:
בראשית מב ד
2 וְשֵׁם אִשְׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וְתֹלֶד לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם:
במדבר כו נט
3 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלְאַרְצִי:
בראשית ל כה
4 וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לַהֶבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְיָ דִּבֵּר:
עובדיה א יח
5 וַיְכֻם דָּוִד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמַלִּים וַיָּנוּסוּ:
שמואל א ל יז
6 בִּלְכָתוֹ אֶל צִיקְלַג נָפְלוּ עָלָיו מִמְּנַשֶּׁה עַדְנָח וְיוֹזָבָד וִידִיעֲאֵל וּמִיכָאֵל וְיוֹזָבָד וְאֲלִיהוּא וְצִלְתַּי רָאשֵׁי הָאֲלָפִים אֲשֶׁר לִמְנַשֶּׁה:
דברי הימים א יב כא
7 וּמֵהֶם מִן בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שְׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלֵטָיָה וּנְעַרְיָה וְרָפָיָה וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֹאשָׁם: וַיִּכּוּ אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה לָעֲמָלֵק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
דברי הימים א ד מב-מג
8 וְאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם וְעֵפֶר וְיִשְׁעִי וְאֲלִיאֵל וְעַזְרִיאֵל וִירֵמְיָה וְהוֹדַוְיָה וְיַחְדִּיאֵל אֲנָשִׁים גִּבּוֹרֵי חַיִל אַנְשֵׁי שֵׁמוֹת רָאשִׁים לְבֵית אֲבוֹתָם:
דברי הימים א ה כד
9 נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ:
ויקרא ה כא

מוסף רש"י

זו יוכבד. שהצילה מגזר המיתתן לעבר (שמות ב:). בין החומות. בכרמקן לעיר (בראשית מו טו:). אשר ילדה. קרא יתירא הוא דהא כבר מיבא בת לוי (לעיל מו:). ואין הבכור נוטל בראוי בבמוחזק. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו, אבל לאחיו היו ליטול לו כיוסף ויפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל פי שנים בהן (בכורות נא:). ומעלה מעל בה'. וכתם בעמיתו, בני שבטא הפקדון כתיב (בב"מ יב:). לרבות קדשים קלים. להתחייב עליהם קרבן שבועה, אע"ג דאין נשבעין על הפקדונות והכחיש אינו חייב עליהם אשם של שבועת הפקדון, דוחמה בעמיתו כתיב, הני אינתרנו להו מנה', וכתם בעמיתו נמי קרינא בהו לפי שהן ממונו (קדושין נב:) שאם הפקיד בהמתו שלמים אבל מכרו ויפסד בה ונשבע והודה, משלם קרן וחומש ואשם (בב"מ יב: בכורות נא: תמורה ח:) דקרינא בהו בעמיתו, דכתיב ומעלה מעל בה' וכתם בעמיתו ישלם, ושלמים יש בהם לה' ובעמיתו (בכורות נא:). שהן ממון בעלים. דקרינא בה וכתם בעמיתו (יבמות קיב: תמורה ח:) שהן ממונו של מכירו וקרינן בה בה' וכתם, בעמיתו וכתם (ב"מ יב:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com